

VÍTĚZSLAV PRCHAL, *Společenstvo hrdinů. Válka a reprezentační strategie českomoravské aristokracie, 1550–1750,*

Praha 2016, Nakladatelství Lidové noviny, 558 s.,
ISBN 978-80-7422-279-5

Mnozí z nás jsme během volna navštívili některý z českých hradů a zámků a stala se nám nemilá věc, že jsme se po nějaké době začali během výkladu ukrutně nudit. Průvodci návštěvníky často zahlcují množstvím domněle objektivních faktů a detailů, týkajících se mimo jiné vystavených sbírek historických zbraní. Po nějaké době se všechny hroty, čepele a hlavně začnou slévat do nerozlišitelného přívalu tisíců stránek otrocky předčítaného starožitnického katalogu. Postihnout v této souvislosti strukturu, smysl a proměny historických zbraňových sbírek se zdá být nedostižným snem. Tuzemská vojenská historie se naneštěstí stále většinou nese v podobném muzejnickém přístupu. Začínají se však objevovat práce, které záplavu jednotlivin kriticky třídí na základě některého ze soudobých metodologických konceptů. Monografie Vítězslava Prchala představuje jednu z prvních vlašťovek, přinášejících novou naději pro českou vojenskou historii.

Prchalův text je vystaven jako operacionalizace tzv. teorie vojenské revoluce, která se objevuje zprvu v anglosaském prostředí v 50. letech minulého století. Představuje jeden ze základních počinů, které se snaží rozvířít stojaté vody vojenské historie, potácející se i v českém prostředí povětšinou v teoretickém vakuu a implicitně se spoléhající na dávno překonané konzervativní šablony. Autor používá teorii vojenské revoluce ke zkoumání proměn reprezentačního potenciálu války a vojenství, posilujícího moc a prestiž raně novověké aristokracie. Jeho monografie, zařaditelná do širšího proudu kulturních dějin války, se zabývá jednou ze stránek transformačního dopadu vojenské revoluce na aristokracii, jejíž dřívější dominantní postavení ve vedení války v Evropě vývojový proces vojenské revoluce značně zpochybnil.

Prchal zdařilým způsobem vstoupil na málo prozkoumané badatelské pole, zabývající se dopadem vojenské revoluce na společnosti, v nichž se odehrávala. Analyzuje „svržení šlechty z piedestalu bojujícího válečníka“ (s. 78), které aristokracii nutilo hledat jiné a modifikované způsoby zdůrazňování vlastní výjimečnosti.

Autor jako jeden z prvních českých badatelů poučeně vykládá současný stav debaty o vojenské revoluci jako série několika kvalitativních transformací, které

navždy změnilo vedení války v Evropě. Přinesly nejen nové taktické a strategické koncepty, obecný disciplinační étos nyní permanentních profesionálních ozbrojených sil, dominanci moderních bastionových fortifikací v urbanizovaných regionech, ale také rozsáhlé sociální důsledky v podobě „dearistokratizace války“, zvýšených šancí pro neurozené a dosud nevidané sociální mobility v rámci ozbrojených sil. Debata o vojenské revoluci přinesla i povědomí o zásadním vlivu nových „zrevolucionizovaných“ ozbrojených sil na budování evropských koloniálních impérií i upevňování pomalu se „absolutizujících“ raně novověkých monarchií.

Cenné na textu je mimo jiné to, že se autor nenechává vtáhnout do omezujících struktur myšlení, založených na technologickém zbraňovém determinismu, a je si vědom významu kulturních vlivů pro evropskou militární transformaci, zejména v prostředí toho, co Davies nebo Frost charakterizují jako polsko-litevsko-moskevskou kulturu války.

Jádro autorova textu se zaměřuje na analýzu a interpretaci proměny militárně-reprezentativních prvků aristokratických rezidencí, zejména ikonografie a rovněž obsahu zbrojnic, které byly tradičním a prestižně nutným symbolem pevnosti aristokratického sídla a moci jeho držitele. Průběh vojenské revoluce zasáhl jejich obsah. Význam jednotlivých druhů zbraní i jejich symbolické ztvárnění se dramaticky proměnil, a to především během třicetileté války, kdy na pozadí nárůstu vojenské infrastrukturní moci panovníků a států mizí praktická výstrojní vojenská funkce aristokratických zbrojnic. Těm z použitelných a funkčních zbraní dominují již jen zdobené dělostřelecké kusy a mizí dříve běžné početné soupravy základní výzbroje pěchoty. Souběžně s tím roste počet řemeslně rafinovaných a zdobených vzácných loveckých zbraní.

Aristokratická rezidence se stává kvalitativně novým „opěrným bodem“ (s. 110), v němž lov nahrazuje boj jako symbolickou reprezentaci síly a zmužilosti. Stává se rovněž místem návštěv v rámci kavalírských cest. Zbrojnice začíná více symbolizovat bohatství a slávu rodu než konkrétní vojenskou schopnost a moc, a autor tak postuluje několik vývojových ideálních typů aristokratické zbrojnice, proměňující se v období více než dvou set let.

Stejnou symbolickou transformací procházely i hlavní sály šlechtických sídel. Zde zachované ikonografické prameny začaly představovat spíše symbolické propagační komemorace starých bitev, které již nemají konkrétní militární souvislost pro současnou generaci majitelů, ale jsou součástí rodových dějin. Aristokracie již nedemonstrovala svoji vojenskou kompetenci, ale skrze reprezentace vojenské udatnosti a hrdinského étosu svých předků zdůrazňovala starobylost vlastního rodu. Militární reprezentace měly méně a méně společně se skutečnou militární zdatností svých zadavatelů, ale odkazovaly na ideály, stojící za vojen-

skou službou, tedy historickou věrnost panovnickému domu nebo stálost ve víře a její obranu, zvláště v souvislosti s vojenskými konflikty s osmanskou říší.

Prchalova monografie je jedním z prvních domácích textů kulturních dějin války, které viditelně přesahují současnou domácí produkci. Autorovo uchopení soudobé a většinou českých badatelů ignorované zahraniční odborné literatury je rozsáhlé a pevné. Jeho prezentace teoretického argumentu i metodologie je jasná a přesvědčivá. Snad jedinou diskutabilnější stránkou práce je to, že její na domácí poměry mimořádná teoretická vyspělost se místy ztrácí v obsáhlém textovém korpusu, analyzujícím velké množství zkoumaných pramenů, kdy není snadné udržet vědomí teoretické souvislosti. Rovněž by mohlo být zajímavé použít pro analýzu změny struktury aristokratických zbrojnic i ikonografických reprezentací Keeganovu teorii militární mechaniky, analyzující přesah jednotlivých typů zbraní do sociálního jednání jednotlivců i kulturních reprezentací jejich síly, účinnosti a smyslu.

Petr Wohlmutb